

Posudek oponenta na doktorskou disertační práci JUDr., Ing. Zdeňka Hrabý
Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech
1945-2004, Právně normativní pohled

Předkládaná doktorská disertační práce, jejímž vedoucím byl Doc. JUDr. Ladislav Soukup, Csc., se zabývá tématem, které dosud nebylo ve své úplnosti zpracováno, zejména ve vztahu k části věnované transformaci zemědělství po roce 1989. Jedná se o téma důležité, neboť se týká stále aktuálních diskuzí a má i nesporný význam pro právní praxi.

Práce má 270 stran vlastního textu a seznam použitých pramenů a literatury a splňuje tedy formální kritéria na tento typ prací. Přeci jen by však mohly být opraveny i některé překlepy (například jméno historika Jan Gebhart), či posunutí číslování u použitých titulů literatury, které činí použitý systém nepřehledný. Tyto drobné nedostatky zbytečně snižují čtenářův dojem z předložené práce.

Autor práce se na její zpracování dobře připravil, tématům spojených s prací věnoval několik dílčích studií a také podnikl průzkum jak archivních, tak i publikovaných pramenů a prostudoval dostatečný počet titulů relevantní literatury. O tom svědčí i seznam literatury a archivních zdrojů, i když zde bych měl formální připomínku, že do literatury jsou zařazeny i publikované pramenné edice (např. Jech, Kaplan, Dekrety prezidenta republiky) a že některé edice použité v textu se v závěrečném seznamu neobjevily (např. Pšeničková a kol. archivářů Národního archivu v Praze a jejich několik dílů věnovaných vzniku JZD v letech 1945-1951, (např. též Pšeničková, J. (ed.), Zemědělské družstevnictví, Kolektivizace zemědělství, Podmínky pro vznik JZD 1945, Státní ústřední archiv, Praha, 2003, J. Pšeničková, J. Juněcová, (edd.), Zemědělské družstevnictví, Kolektivizace zemědělství, Podmínky pro vznik JZD 1948-1949, SÚA, Praha 1995). Stejně tak bych v seznamu očekával více

titulů věnovaných problematice první pozemkové reformy a její revize či čs. hospodářským dějinám jako takovým (např. J. Koťátko: Československá pozemková reforma, Praha 1949, K. Kaplan: Rolnické hnutí za prosazení 6 zákonů a popularizaci Hradeckého programu, In: Vznik a vývoj lidově demokratického Československa, Praha ČSAV 1961, V. Lacina.: Pozemková reforma v lidově demokratické ČSR, In: M. Otáhal: Zápas o pozemkovou reformu v ČSR, Praha ČSAV 1963, Průcha, V. a kol.: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, díl 1., 1918-1945, Brno 2004, díl II. 1945-1992, Brno 2009 a další). To však nic neměnní na tom, že výsledkem Hrabova práce je původní vědecká práce, která v řadě ohledů posunuje dosavadní stupeň poznání zvolené problematiky.

Nejprve bych se rád vyjádřil k autorem zvolené metodě zpracování práce. Autor pojal svoji doktorskou disertaci nejen jako čistě právně historickou práci, ale využil pro její zpracování interdisciplinární přístup, a to i přesto, že podtitul práce zohledňuje jen právně normativní pohled. Autor totiž logicky zasadil problematiku do příslušných historických souvislostí a práci začal poměrně stručným, ale výstižným vylíčením problematiky první pozemkové reformy. Stejně tak poté musel postupovat i pro vývoj po roce 1945, 1948 a také po roce 1989. V náznacích mu to umožňuje využít například i politologické přístupy. Jen zřídka se ale pokouší o komparativní metody, i když zejména otázka sovětského vzoru a vývoje v ostatních lidově demokratických státech takovou možnost přímo nabízely. Konečně pojednání o kolektivizaci a následné transformaci po roce 1989 vyžaduje nejen znalost a porozumění příslušné právní úpravy a její reflexe v právní teorii a praxi, ale i ekonomickým teoriím a souvislostem. To vše autor zvládl na poměrně vysoké úrovni.

Co se týká obsahu práce, ta je rozdělena do dvou částí odpovídajících názvu práce a do 7 dále členěných kapitol. V první kapitole věnované již zmíněné první pozemkové reformě autor nastiňuje jak vývojové, tak i obsahové

otázky spojené s její právní úpravou a provedením a zabývá se, byť poměrně stručně, i zásahy do právních vztahů k půdě v době Protektorátu.

V druhé kapitole bych přeci jen doporučil po Úvodu v subkapitole 2.1. a Košickém vládním programu 2.2. zařadit jako zvláštní subkapitolu otázku dekretů prezidenta republiky, a to i proto, že dekret č. 12/1945 Sb. je významem pro pozemkovou reformu zcela jistě na stejné úrovni jako následující záony, který již samostatné subkapitoly věnované jsou. Stejně tak by si samostatnou subkapitolu a tím i větší pozornost zasloužil tzv. Lex Schwarzenberg z roku 1947.

Co se týče třetí kapitoly věnované vývoji v období po únorovém převratu a tedy vlastní kolektivizaci, pak mám opět několik dílčích připomínek. Lze jen přivítat, že autor zařadil i souvislost mezi kolektivizací a trestně právní represí a mezi nově vznikajícím zemědělsko- družstevním právem a dalšími právními odvětvími. Nicméně zejména otázka různých forem perzekuce a zejména otázka politických procesů na regionální úrovni měla být lépe využita. K tomu mohl autor využít například i edice ÚDV - J. Vorel, A. Šimánková, L. Babka (edd.), Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, I.-III. díl, Praha 2004. Za klad práce považuji, že je vyváženě dovedena až do diskuzí o změnách v druhé polovině 80. let vyjádřených poté v zákoně č. 90/ 1988 Sb. o zemědělském družstevnictví.

I vzhledem k výše naznačeným připomínkám vidím vlastní jádro práce v druhé části, věnované vývoji po roce 1989. I zde je sice dosavadní literatura věnovaná ekonomické transformaci, již byla transformace zemědělství součástí bohatší (a to včetně titulů vydaných v zahraničí), než tvoří seznam literatury autora, avšak to autor vyvažuje nejen pečlivou analýzou právní úpravy restitucí (na základě zákona o půdě č. 229/1992 Sb.) a transformace zemědělství (na základě nového zákona o zemědělském družstevnictví a transformačního zákona), ale zejména využitím judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu a analýzou aplikace právní úpravy v praxi. Nicméně si myslím, že počáteční

úvaha (s. 161 – 164) o transformaci zemědělství a právních vztahů k půdě měla být zasazena do obecnějšího rámce společenské transformace a do úvah o změně v pojetí vlastnického práva jako takového. Ocenit je nutno snahu autora o výklad klíčových pojmů, o polemiku s názory odborné literatury a za kritickou práci s judikaturou. Lze si možná jen povzdechnout, že podobná práce nebyla napsána dříve, aby tak mohla ještě více ovlivnit praktické provádění autorem analyzovaného zákonodárství po roce 1989.

Celkově však považuji doktorskou disertační práci JUDr., Ing. Hraby za zdařilou, původní a přinášející řadu podnětů pro diskuze o československém poválečném vývoji a o problémech transformace českého zemědělství. Práce může být dobrým podkladem pro obhajobu.

V Praze dne 1. května 2011

prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.,